

آبونه شرائطی : هریر ایچون
سنه لکی (۲۷۵) آلتی آیلنی
(۱۵۰) خارج ایچون سنه لکی
۳۲۵ غروشدن .

نسخه بی ۵ غروشدن .
ایکی نسخه برآراده
(۱۰) غروشدن .
سنه لکی ۵۲ عددن .

اداره خانه : باب عالی جاده سنده
رشید افندی خائنده

اخطارات
آبونه بدلی پشیندر .

مسلكه موافق آثار مع المنونیه
قبول اولنور . درج ایدله بن
یازیر اعاده اولنماز .

والله یهدی من یشاء الی صراط مستقیم

باش محرر
محمد عاكف

صاحب و مدیر
اشرف ادیب

آبعون اهدکم سنیل انرشاد

الکتاب

۱۳۳۰

آدره سن تبدیلنه ایریجه
غروش کوندرملیدر .

مکتوبلرک امضاری واضح
واوقوناقلی اولسی و آبونه
صره نومروسی محتوی
بولونسی لازمدر

ممالک اجنبیه ایچون آبونه
اولانلرک آدرسلرینک
فرانسزجه یازلسی رجا اولنور .

یاره کوندرلدیکی زمان نه یه
داثر اولدینی بیلدیرلسی
رجا اولنور

اسلامدہ اک بیوک امید بونلرہ راجع اولور . نصرانیتدہ کی خلاص مسئلہ سنک اسلامدہ نظیری بومغفرت وشفاعت منسٹلا سیدر، دینیلہ بیلیر . شو قدرکہ خلاص نصرانیت ، غایت سری (mystique) بر عقیدہ (dogme) در . حال بوکہ خلاص اسلامیت بر قضیہ منطقیہ ومعقولہ شکلنددر . مغفرت الہیہ ایمان واخلاص ایله ، شفاعت نبویہ دہ اذن الہی ایله مشروطدر .

تورکیا-اوروپا

قیات اجتماعیری آرمسنده کی مانعہ نیک ازالسنہ راء مرکتدر

چکنلردہ طنین غزنیسی ، چه قوسلو وواقیان کن فوت بولجیلر مناسبیلہ رماش مقاله نشر ایشدی ؛ طینک باش محرری حسین جاهد بک افندی بو حادثہ نیک «تورکیہ حیات اجتماعیہ و سیاسیہ سنده وقوعہ کن انقلابلرک شایان ممنونیت بر نتیجہ سی اولوق اعتباریلہ جالب دقت ، اولدینقی قید ایتدکن صوکرہ دیمشردی کہ :

«بوکون چه قوسلو وواقیا فوت بول طاقنک تورکیادہ بولونماسی تورکرلہ غرب ملتیری آراسنده حدفاصل تشکیل ایدن عصر دیدہ افکار باطلہ دیوارینک یقیلمقده اولماسنہ دلالت ایدر .»

مشارالہیک بوققرہ لری بزه بوندن قرق سنہ اول ، اوزون زمانلر استانبول سفارتندہ بولونان فرانسیز دیپلوماتلرندن (آنکلهارد) ک «تورکیا و تنظیمات» نامیلہ یازمش اولدینقی اثرینک مقدمہ سنده کی مطالعہ بی خاطر لاتندی و ماضی بہ طوع و شوبہ عمومی بر نظر عطفہ بزى سوق ایلدی .

تنظیمات و اصلاحات مسئلہ سنک لدنیاتی تدقیق ایتمش اولان موسیو (آنکلهارد) دیورکہ :

«تنظیماتدن مقصد عمومی ، ہیئت اجتماعیہ اسلامیهی عصرلجہ زماندن بری معنا و سیاست آری یا شامش اولدینقی ہیئت اجتماعیہ خرسیتانیہ یا فلاشدرمقی (یعنی اسلامدن اوزافلاشدرمقی) ایدی ، بولہ بر تشبیک موجب اولدینقی مشکلاتک ماہیت مخصوصہ سی حقندہ شبہ وترددہ محل یوقدر . هیچ شبہ یوقدرکہ عثمانی ایمبراطورلغنی قرون وسطادہ بولوندینقی نقطہ دہ اراقان ، قرون وسطانک ظلمت کشفہ سی ایچندہ کوندن کونہ دہا زیادہ باتیرمق نہایت کونک بزندہ بوسبتون نابود اولسنی انتاج ایدہ جک کبی کوروش اولان مؤثر ، حکومت عثمانیہ نیک (اوروپا) ہیأت دولیہ سی خارجندہ ، حال انفراددہ قالمی ایدی و بوانفرادک سببی (دین) ایدی .

« فی الحقیقہ حکومتی تأسیس ایتمش اولان اسلامیت ، ناظم و حاکم مطلق اولهرق فالمشدر ، قرآن ایله قانون مدنی بر ایدی . تشکیلات ملیہ ایله عقائد دینہ یکدیگرندن تقریق ایدیلہ مہ جک صورتدہ قاریشمش اولدینندن تشکیلات ملیہ دہ عقائد دینہ کبی لایتیر و فطنی ایدی .

«تورکیانک روی اشتغنا کوسترہ مہ جکی اثتلافی حصولہ کتیرمک ایچون اورتہ دہ کی مانعہ بی یا بوسبتون ازالہ ، یا خود تحفیف و تسویہ ایتک ، یعنی حکومتی عالم خرسیتانیہ اولدینقی کبی قوانین دینہ نیک تاثیراتندن آز چوق

بک کوزل آکلاشلمقده در . اتکال شرعاً مذمومدر . چسونکہ اللہ مغروریتدر ، اللہ مغروریت ایسہ قرآن ایله ممنوعدر . زیرا جناب اللہ فاعل مختاردر . قوللرینہ بورجلی دکدر . عقیدہ اهل سنتدہ وجوب علی اللہ یوقدر . لکن توکل ، بالادہ عرض اولدینقی وجهلہ مغروریت ، لا ابالیلک وجبریلک دکل ، اللہدن قورقہرق ایفای وظیفہ بہ شباب ایله برابر موفقتندہ اللہ اعتماد ایتدکر . حاصلی توکل ، منفی دکل ، مثبتدر . عدمی دکل ، وجودیدر . اتکال ایسہ بالعکسدر .

اللہ توکل ایکی حالت روحیہ نیک اجتماعیلہ مترافق اولور . بریسی عنداللہ مسؤلیتدن قورقق ، دیکری دہ رحمت الہیہ دن امیدوار اولوق . بواکی احتمال متضاد ، متوازندر . بوجزانک بر طرفندہ وقوع رجحان ، انسانک اجرای وظیفہ دہ کوسترہ جکی اخلاص نیت ، والتزام جدیت ایله ، یعنی ارادہ جزئیہ بشریہ نیک حسن استعمالیلہ متناسبدر . بر انسان وسمنک یتدیکی قدر خلوص قاب و وجدان ایله انشای وظیفہ ایدر و ارادہ سیلہ مجاہدہ سنہ اقدام ایلرکن اللہنہ توکل واعتماد ایدوب حسبالبشریہ واقع اولان خطیئاتندن دولایی مغفرت الہیہ دن امیدوار اولور و انشوء موفقتنی تزید ایدر بیلیر . زیرا بالبداهہ معلومدر کہ ارادہ انسانیه ؛ موفقتیک علت مطلقہ سی دکل ، شروط معلومہ سننددر . توکلک اک بیوک فائدہ سی ایام اضطرار دہ رونمون اولور . هنگام اضطرار باتدہ انسانک اک محتاج اولدینقی صبر و تائی بی توکل تأمین ایدر . بوندن باشقہ مسلمانلر شفاعت پیغمبریدن دخی حصہ مند تسلیت اولورلر ، و نائل شفاعت اولوق ایچون سن سنیہ محمدیہ بہ امتثال ایدرلر . حضرت پیغمبر بتون انسانلک نمونہ اخلاقی سیدر . (واک لعلی خلق عظیم) آیت کریمہ سیلہ ، یعنی یا محمد سن محقق بک بیوک بر اخلاقہ مظهرسک نداسیلہ تجیل بیوریلان پیغمبریمزک بک مضبوط اولان حیات تاریخی لری کوسترکہ حضرت محمد فعالیت بشریہ نیک هر درلوسندہ اخلاقک اک بیوک نمونہ سی بالفعل ابراز بیورمشدر و فی الحقیقہ (بعثت لائم مکارم الاخلاق) حدیث شریفندہ بیان بیورلدینقی وجهلہ انبیای عظامک نشرینہ . امور بیورلدق لری مکارم اخلاقیہی حضرت پیغمبر اتمام ایله مشدر . بشریتک هم روحانیت وهم جسمانیلہ علاقہ دار اولان فضائلی استکمال ایشدر . بناء علیہ حضرت پیغمبرک انسانیت اوزرندہ تأثیری یالکوز معنوی نقطہ نظر دن دکل ، هم مادی وهم معنوی آثار بر کزیدہ ایله صورتمای ظهور اولمشدر . بوندن طولایی بر مسلمان فضائل اخلاقیہ نیک تعیینندہ نظریات ایله انعام ذہن ایتدکن زیادہ طوع و غریب طوع غری بہ سیرت محمدیہ بہ عطف نظر ایدی بویورمکله حل مسئلہ بہ موفق اولور . بولہ بر پیغمبرک سنتتہ ، یعنی سیرت و حرکتتہ امتثال ایدن کیمسہ لری فیض محمدیدن حصہ مند اولملری و عنداللہ شفاعتندن بیوک بیوک امیدلر بکلیہ یلملری بک طبیعیدر . اللہک مغفرتی ، پیغمبرک شفاعتی . . . ایشتہ

آزاده برحاله کثیره رک روحانیتدن دیویته تحویل ایلک ؛ یاخود عقائداساسیه یی سربسته تفسیر ایتک صورتیه یاواش یاواش تحدیدات و تقییدات دینه دن قورتارمق ایجاب ایدیوردی .

« حکومت عثمانیه ، هرشیدن بک چابوق متأثر ومنفعل اولان جاهل و متعصب بر خلقک موجب اغبراری اوله جق حالندن احتراز ایتک ایچون بو ایکنجی شق اختیاره قرار ویرمشدی . » [۱]

آنکه لهارده ، تورکیا ایله غریب ملتیرنی یکدیگریدن اوزاقلاشدیران ، یکدیگره قاینشالرینه برحد فاصل ، برمانع تشکیل ایدن شیک نه دن عبارت اولدیغی غایت آچیق سویله بور : دولت عثمانیه نك اوروپا هیئت دولیه سی خارچنده حال انفرادده قالمسک بکانه سببی دین ایدی ، دییور . دین اسلام اساساتی اوززینه تشکل ایتش اولان تورکیا دین ایله علاقه سی قطع ایدرک لادینی بر شیکه کیرمش اولسه یدی بالطبع حال انفرادده قالملاز و بنا علیه سقوطه محکوم اولمش بولونمازدی . شو حالده تورکیانک اوروپا ایله برابر کیده بیلیمسی ایچون مطلقا آراده کی مانعه نك (دینک) ازاله سی لازم کلیردی . بو قالمادجی ائتلاف امکان یوقدی .

ایشته « تنظیمات » دن مقصد بومانه یی ازاله ایله هیئت اجتماعیة اسلامیه یی معنی و سیاست آیری بولونان هیئت اجتماعیة خرسنیاییه یا قلاشدیرمق اولدیغی آنکه لهارده هیچده کتبه لزوم کورمه بور .

مشارالیه کوره تورکیا انجق بو مانعه یی ده ویرره رک غریب لاشدینی کون قورتوله جق و یوکسلمش اوله جقدی ا بوده شو صورتله اوله بیلیردی :

۱) دین اسلامک یا بوسبوتون ازاله سی .

۲) یاخود حکومتک دیندن تفریق ایله لاییک برحاله افراغی .

۳) یاخود دینک سربست تأویلات ایله تحریفی .

خلق متعصب اولدیغی جهته کسدرمه جهتی تطبیقه امکان یوق ایدی . بناء علیه تدریجی بر صورتده دولتی قوانین دینه نك تأثیراتندن آزاده برحاله (یعنی لاییک - لادینی بر شیکه) کتیرمک موافق ایدی . ایشه ، دییور ، بونک ایچون دولت عثمانیه بو صورتله حرکته قرار ویردی واجرا آته باشلادی . . .

قی الحقیقه تنظیمات و اصلاحات نقطه نظرندن مملکت مزده حکم سورن افکار شتی ایچنده بودستور لرک بریسی آرقه سندن قوشمایان بک آزکی ایدی . هبا تعصبه قارشى یورودیکنی در میان ایدوب طوران و بوکله ایله دین اسلامه حقیقه خصوصتی ارازدن خالی قالمایان و بونکله دولته ، دولته اولمادیغی صورتده انسانیته خدمت ایتدیکی زعمی اظهار ایله یی و تعصبه بکانه مثال تشکیل ایله یی افکار هب بو دستور تثلیث ایله صایتمشدر .

بو (تنظیمات و اصلاحات) علی منور طبقه آره سنده اوله صالحین

[۱] تورکیا و تنظیمات : دولت عثمانیه نك تاریخ اصلاحاتی - آنکه لهارده - صفحه ۷

بر صورتده حکم سورمه یه باشلامشدی که بوعلته طوتولیمان متفکر لر من بک آزایدی . اوکجه لر ی محدود مقدارده بولونان بو اصلاحاتی زمره اجنبی عرفانی ، فربک اصول تربیه سی مملکتده محصول ویرمه یه باشلادقدن صوکره خیلی چوغالیدی . ایشه اوزماندن بری درکه مملکتده مجاذلات اجتماعیه باش اکوستردی و بونک نتیجه سی ارمق اوزره درلو درلو تجددر ، بدعتلر ، یکدیگر حصوله کلدی .

معلومدرکه بر طرفدن عرفی و کیفی اداره لرک حصول واستقراری ، دیگر طرفدن دولتک زمام مقدراتی اللرنده طونان رجال اداره و علمیه نك دوچار اولدیغی عطالت و رخاوتک تأثیری ایله انحطاطه یوز طونیه باشلادقدن صوکره دولت بری حلول جبری ، دیگری حلول مصلحانه اولمق اوزره ایکی نوع تضییق خارجی به معروض قالمشدی . روسیه جبروقهر ایله تورکیایی ازمک ، بر یوزندن قالدیرمق ایسته یوردی . اوروپا ایسه مصلحانه بر صورتده دولتک عروقه حلول ایدرک منافع اقتصادی و سیاسیه سی تأمین ایتک سیاستی تعقیب ایدیوردی . واقعا بو حرکت برنجیسی کی شدید و سریع کلدی . اوروپانک غایه سنه واصل اولسی اوزون زمانه متوقفدی . بناء علیه ظاهر آ تهلککسز کورونیوردی . فقط ملتک معنویاتنه ده اجرای تأثیر ایدرک اونی تملندن ، روخندن صارصق اعتباریه تهلککسی اوته کندن دهامدهش ایدی . روسیه برآبی کی مادی حرکت ایدیوردی . اوروپا ایسه - اقتصادی ، سیاسی و حرثی نفوذ ایله - بر قورت کی ایچین ایچین وجود دولتی کیریوردی . اونک ایچوندرکه دولت عثمانیه روسیه یه قارشى مدافعه وضعیته کچدیکی حالده اوروپا یه قارشى قابولرغی آچق غفلتده بولوندی . یا تهلککسی سزه میهرک ، یاخود تحقیق اوزون زمانلره متوقف اولدیغنه آلدانهرق او خصوصده فضله مجادله یه کیریشمدی . بالعکس اوروپا سرمایه - سنک ، اوروپا حرثک ، اوروپا تأسیسات و نظاماتنک مملکتده دخولتی تسهل ایتدی . حق ظن ایتدی که مملکتک دوچار اولدیغی انحطاطک سببی اوتنظیمات رتشیکیلاتدن محرومیق در .

اوروپا یه کیدوبده اورانک شعشه سیله کوزلری قاماشان ، اونلرک افکار و معلوماتیه ذهنلری طولان برطاقم ذوات وطنلرینه عودت ایتدکن صوکره آرتیق هرشیئی بوزوق کورمه یه باشلادیلر . مملکتی انحطاطدن قورتارمق ایچون موجودی بیقهرق غریب لاشمش اولان وقوف و قفارینه ، فرنگکشمش اولان اجتماعی و سیاسی تصورلرینه کوره یکی بر هیئت اجتماعی تشکیلنی آلم عدایتدیلر . ملتک ماضیسی ، عنعناتی ، اساسات اجتماعی و دساتیر اعتقادیه سی هیچ نظر اهمیته آلمایهرق اوکا تمامیه غریبه کوردکاری نظام اجتماعی و شکل سیاسی یی ویرمکدن باشقه چاره سلامت اولمادیغی ذهابنه دوشدیلر . حال بوکه

توسل اللہمک اقتضا ایتمیدی؟ دینک ہانکی نقطہ سی، ہانکی دستوری ملق ترقیدن آلیقویمشدی؟ تورکیانک عصر لرحہ شوکت و عظمتی تأمین ایش اولان شریعت کرسیلریلہ مدرسہ لر، یعنی عدالت محکمہ لرلیہ علم و عرفان مؤسسہ لرلی اکر اسکیمی کی وظیفہ لرینی ایفا ایدہ میورلرایدیسہ اولری اصلاح ایدہ جک چارہ لری بولق و تطبیق اتمک لارم گلزمیدی؟ تنظیماتجیلر نہیہ اولری الیم بر وضعیت ایچندہ بر اقدیلر دہ اولرک یانی باشندہ فرانسہ محکمہ لرلیہ فرانسہ مکتبلرندن باصمہ قالب آلینش اولماسندن طولانی محیطایہ اصلا مناسب اولمان، مملکت مزده بالذات فرانسه قدر یابانچی اولان یب یکی طرزده برطاقیم مؤسسات وجودہ کتیردیلر؟ تنظیماتجیلرک شریعت محکمہ لرلیہ مدرسہ لرلی بوسوتون قالدیرمایہ رق اووضعیتدہ بر اقلرینہ کتیردیلرندن دہا عقلی، دہا قدر شناس اولان خلقک او مؤسسہ لرہ قارشی مربوطیلرندن چکینمہ لرندن باشقہ عجا بر سبب کوستریلہ بیلمی؟ مزور زمان ایلہ اولرک کندی کندی چوکلمی فکرندہ بولوندقلری انکار اولونہ مایہ حق برحققتدر.

ایشته تنظیماندن سوکرہ وجودہ کتیریلن یکیلکک ہینسک اوزرنده بزم تلقیائمزہ، بزم مبدألریمزہ قارشی درین بر خصومت روحک بوتون نظاہراتی انطباع ایش اولدینی واضح بر صورتدہ کورولور.

(تجدد) دیہہ توصیف ایدیلن بویکیلککردن دولت و ملت عجا نہ استفادہ ایتدی؟ استفادہ شویلہ دورسون، عصرلردن بری ناسس ایش عقائدی، افکاری، تلقیاتی، غنائی، حسباتی، اخلاقی خراب ایتدی؟ سوزک قصہ سی مملکتی نام بر فوضای معنوی بہ طوغرو سوزوکلہ یوب کوتوردی.

اودورده کی رجال حکومتی صاندیلرکہ مؤسسات غربیہ تقلیدلرینی برابرندہ اوروپالیرک تلقیلرینی، مبدألرینی کتیر یورمکلہ اوروپا حکومتلرینک محبتلرینی جلب ایدہ جکلر دہ بوسورتلہ اسیکی خصومتلرینی تخفیفہ، اسکی خودکاملقلرینی تعدیلہ موفق اولہ جقلر. بو باطل ظن اوزرینہ مملکتی اسلامدن اوزاقلاشدیرمق مجبوزیت قطعہ سندنہ بولوندقلرینہ قانع اولدیلر. فقط بوقدر فداکارلغہ مقابیل اوروپا نہ خصومتی تخفیف ایتدی، تہدہ خودکاملغندن ذرہ قدر تعدیلہ بولوندی. بالعکس دولتمز ضعه اوغرادقہ اوزرینہ چوللانیدی، تشتہ دوشدکہ درینسی بوزمہ بہ شتاب ایتدی.

ایشته مملکتہ یکی بر شکل ویرہ رک، دولتی تخلص واعلا، ملق سعادتہ ایصال ایدہ حک (اصلاحات) و (تنظیمات) ک نتائج اجتماعہ و سیاسیہ سی! ذاتاً مقصددہ بوایدی. نتیجہ مقصدہ کورہ ظہور ایتدی. (آنکلهارد) چنابلری بالادہ کی افادہ لرلیہ اصلاحاتک غایہ سی دولتی

بزم بوتون مؤسسائمز صرف اسلامی مبدألریمزلہ اسلامی تلقیلر مزندن طوغمش اولدینی ایچون بولرک یرینہ مبابی و تلقیات غربیہ اوزرینہ قورولش یکی برطاقیم مؤسسہ لر اقامہ ایدہ بیلمک ایچون اسکیلرینک ازالہ سی لازم کلیوردی! ذاتاً دولتی ترقیدن آلیقویان دین اولدینی فکری بعض ذمئلرہ یرلشمشدی. علوم وقون مثبتہ نک تکاملنی تعقب ایتمدیکمز ایچون غریندن کری قالدیغمز اونوتولور؛ توقف و انحطاط مزندن بزم رهبرک ایدن علما و رجالمز اہمام اولونماوردہ بوتون سیئات و نقایص بک حقسز اولہ رق دینہ عطف اولونیوردی. اسلامک شعشہ نثار برمدنیتلہ انسانیق اعلا ایتدیکنندن، دولت عثمانیہ پی امثالسز بر سطوت و شوکتلہ تأسیس ایلدیکنندن، باخصوص مدینت غربیہ نک بیلہ اوکا مدیون شکران بولوندیغندن تغافل ایدبلرک مانع ترقی اولدیغنه حکم ایدیلوردی. بناہ علیہ اولرہ کورہ دولتک تعالیسی ایچون بوتون تشکیلات و مؤسساتی، قوانین و نظاماتی تحت تاثیرندہ بولوندوران دینک نفوذو حاکمیتندن حکومتی تجرید اتمک، فرانسدہ اولدینی کی صرف جسمانی بر شکلہ قویق اقتضا ایدیوردی! ذاتاً اوروپانک تورکیاہ قارشی خصومت کوسترمسی دین اسلام ایلہ متدین اولسندن طولانی دکیدی؟ اکر تورکیا، حکومتی دینک تاثیرندن تجرید ایدر، بوسوتون جسمانی اساسلرہ مستند بر حکومت تشکیل ایدرسہ اوزمان تمامیت ملکیہ مزنی تکفل (۱) ایش اولان دول معظمہ نک مظاهرت و توجہنی بزدن اسیرک مسنہ ہیچ بر سبب قلامش اولہ جقدی! ایشته (تنظیمات) اعلان اولوندینی صیرم لردہ مملکتک بقدراتی اللرینہ کچیرن بر قسم رجال سیاسیہ مز بوسورتلہ دوشونوزلردی. طبیی اولر دہ بو حالت روحیہ پی حصولہ کتیرن غرب عرفانی، غرب تحصیل و تربیہ سیدی. مصلحانہ بر صورتدہ عروق خیانیتہ سنہ حلول ایلہ تورکیایی ایچندن کیرمہ بہ عزم ایدن اوروپا دائما بوفکری الہام ایتکدن کری طورماز، ہر فرصتدن استفادہ ایلہ زہر لرینی صاچاردی. بو اوغور دہ اوروپالیرک صرف ایتدکلی ملیونلر، اختیار ایلدکلی زحمتلر جدأ شاہان حیرتدر. کیم ادعا ایدہ بیلمک اوروپالیرک زہ قارشی اصلاحات لزومندن بحث ایتلمزک خیرینہ، حقیقہ ترقی و تعالیسنہ معطوف ایدی؟ ہیچ شہہ یوق کہ بوتون مقصدلری دولتک نینہ اجتماعیہ سندنہ بر صارضینتی حصولہ کتیرمکدی. دولتی اک قوی الشکیمہ حکومتلر درجہ سنہ اصعاد ایدن اساسات دینہ دن اوزاقلاشدیرمق اوروپالیرک عمدہ آمالی ایدی. وزیر لر مزک محرم اسراری، رجالمزک خیرخواہ مستشارلری، چو جقلر مزک امین مرہیلری اولور، مہادیاً ذہنلرہ بوفکرلری آشیلا بولوردی.

انکار اولونماز کہ دولت عثمانیہ توقف و انحطاطہ باشلامشدی. فقط ہونک حقیقی سببی تحری اتمک و اوکا کورہ اصلاحی چارہ سنہ

وافندیلرینک معاشرینه، تخصیصاتلرینه، ذوق و صفالرینه حصر ایدیلش؛ بریده خلق متباریاً فلاکتدن فلاکت، سفالتدن سفالته سوروکلنوب طورمشدر. بویوک بویوک آثار نافع و مدنیه شویله دورسون، عادی شوسه یوللری بیله پایله مامش، ترقی نامنه مملکتته غربک یالکیز لونیانی کلشدر: عشرت مملکتک هر طرفنی قابلاش، فحشیات قانوناً مباحات صبرده سنه چکمش، سوء اخلاق آلابیلدیکنه توسع ایتشدی. عناصر آره سنده منافرت متقابله تأسس ایلش، اجتماعی تشتت، سیاسی احه اصلر، شخصی منافرتلر مملکتی مدهش بر فترت اجتماعی و سیاسی به دوشورمشدی.

ایشته تورکیانی اوروپا به یاقلاشدر مقصدیله یاپیلان اصلاحات و تنظیماتک مادی و معنوی محصوللری!

عجیبا مشروطیت، اصلاحات و تنظیمات دورینک جسم دولته آچدینی بو مهلك رخنه لره چاره ساز اوله بیلدیمی؟ یوقسه او دورک رجالی ده عینی علتله طوتوله رق، عینی سقیم دستورلری تعقیب ایدرک دولت و ملت دهها مدهش فلاکتلره می سوروکلدهدی؟ بوسؤالک جوابی ده ان شاء الله کله چک هفته ویره چکیز. اوندن سوکرده حاکمیت ملیه دورینه کچرک ملتک روحندن طوغان بویوک ملت مجلسنک اجرائات اسلامی سندن بحث ایده چکیز.

اشرف ارباب

غربیلر شمای مستر سی

«صاری قامیش» ده چیقان (وارلیق) غزه سی یازیور:

کچن صاییزده «بیر جواب» مناسبتیله بحث ایتشدک؛ سبیل الرشادک تورک یوردندن نقلاً آ کلاتدیغنه کوره بک مهم متفکرلری یزدن اؤک ده کرلی بیرایی ذاتک بومستله حقنده کی دوشونجه لری چوق دوشونولمک ایستهر. بوفکرلری نشر ایدن یازیلری (مقاله لری) هنوز کوروب تدقیق ایدمه دک. یالکیز شو بیر قاچ سطرده کی فکر مسئله نیک روحنی کوسته ره بیلدیکی ایچون بیزده شیمدی فکرلری میزی نوط حالنده علی العجله تثبیت ایده چکیز:

«آورویا مدنیق هر شیشی سوزوکلوب کورتورویور. لکن مدنیق بیر کلدر. علم و هنر بوندن آنجاق بیر قسمی احتوا ایدهر. بونک ایچون غرب مدنیق بوتون نقصانلری و فضیلتلری ایله قبول ایدیله لی. یعنی قافاز، طرز تلقیمز، ذهنیتن اعتباریله اوکا اویمالی یز. بونک خارچنده خلاص یوقدر» [۱] مسئله نیک خلاصه سی: «آورویا مدنیق فضیلتلری و نقصانلریله برابر آماق لازم». بوقناعنده بولونان متفکریمز شو فکره استناد ایدیور: «چونککه ضرب مدنیق اجزا و عناصری بر بیرندن آریلماز بیرکلدر» ..

[۱] تورک یوردی - محمدری آغا اوغلی احمد بک.

یا یقمی، یا خود ییقمی اولدیغنی بر سفیر آغزینه یاقیشه جق بلاغت ایله ایضاح ایدیورلر. هیچ شیهه یوقدرکه بو دستورلره باشلایان اصلاحاتک دولت عثمانیه یی ییقمقدن باشقه بر نتیجه ویرمی احتمالی یوقدی. چونککه طالده هیچ بر شی تبدیل هویتله اصلاح ایدیله من، اقسا ایدیلر. ای اولسی آرزو ایدیلن بر خسته نیک قلبی کسلوب آتیله ماز. بلکه اونک تقویه سنه اعتنا ایدیلر.

علمه، عقل و حکمت، ملتک احوال روحیه و اجتماعی لرینه کلیاً مخالف اولان بو طرز حرکتک دولت و ملت سعادت و سلامته چیقاریر بر یول اولمادیغنی بر آرزو شور نور قفاسی اولانلر بک اعلا آ کلا به بیلردی. صلاح و سلامت دکل؛ بالعکس بو، دولتی طبیعت اصلیه سی خلافه اوله رق دائماً استبداده طوغرو یورونمک، افکار عمومی، ملیه یی حکمدن اسقاط ایدرک آزاده دولتی محد ذالرده طویلامق دیمکدی. نته کیم دوره اصلاحات و تنظیماتدن بری دولت دائماً استبداده طوغرو توجه ایلش، دائماً قانوندن زیاده اداره صرفیه تطبیق ایله به مجبور اولمشدر که اک سوکنده اعلان ایدیلن مشروطیت دورنده اسکی دورلردن زیاده استبداد حس ایدیلسی، مشروطیتک استبداد منورله تفسیرینه لزوم کورولسی هپ بوندن منبث اولمشدر.

ینه بوندن طولاییدرکه دوره اصلاحاتده یاپیلان قانونلرک هیچ بریسی جدی بر قانون اوله مامش، هپسی بر تحول، بر انقلاب پروپاگانداسی ماهیتده قالمشدر. قانون ممکن اولدینی قدر نابت اولمق و روح ملنده بر بوله رق منتظم و مستقر بر وضعیت اجتماعی، حصوله کتیرمک ایچون یایلیر. کوستاو لوبونک دیدیکی کی، قانونلره تحول و تجدد یایمق، انتظام اجتماعی یی محل و حکمت تشریه مخالفدر. بزم قانونلری ایسه هپ بوقیلنددر. اونک ایچوندرکه قلبلرده اصلاح نفوذی یوقدر. تحول، طبیعت و فطرت حیاتده حاصل اولور. قانونلر بونی تثبیت ایچون تعدیل اولنور. فلسفه حقوق بونی کوستردیکی کی فقه اسلامک قواعد اصولیه سی ده بونی ناطقدر.

ایشته شو ایضاً حاتمزه آ کلا شیلدیورکه اصلاحاتی دین اسلامک علیه توجه ایدن ومع التأسف نطقنه باشلامش اولان فکر و مذهب هپ حس مثله، قوتلی بر تعصبه قایلهرق دولتی دائماً اوچورومه سوروکلهمک ایچون بالاده کی دستور نئلیتی ذهننه قویه رق قدمه لرده کاه بریکنه، کاه او برینه باصممش و حکومتک دیندن تفریق دردیله هر خطوه سنده بر ایگیلک احداث ایتشددر، اصلاحات و تنظیماتچیلر، جساز اصوللری کندیلرینه رهبر اتحاد ایلدکری حالده مملکتده وجوده کتیردکری آثار ایشه میدانده در: ترقی شویله دورسون، الحظاظ مدهش صورتده آرمش، مملکتک باشدن باشه خرابیه دویمشدر. آردی آرقه سی کله بن استقر اضلر هپ تنظیماتی بکلرک، باشلرک